

EDUCAȚIA – DINCOLO DE GRANITELE ȘCOLII

EDUCATION BEYOND THE SCHOOL

Laura BILIC,
preparator universitar, doctorandă,
Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, România

Nowadays, theatre has given up on exclusiveness only so it can carry the message of its creators to an audience as numerous as possible - it is performed anywhere, anytime and it delivers an imperative message especially to youngsters, because they are the ones who feel the need of taking part in the making of a better world.

The show creators are not trying to reinvent theatre, they do not try to create masterpieces, but instead they only wish to have a civic attitude. Their goal is much larger than that of changing the stage play and the perception of theatre – they want to change the world.

Education through theatre has been adopted for a long time in western countries, its goal being the discovery of the inner self, as well as the development of one's ability to observe and analyse the world and the society. Because the theatre is primarily an art of the dialogue, it helps the development of inter-human communication, and also the attention towards one's partner, thus youngsters shall learn the science of dialogue, of collaboration with the surrounding people and learn to be sociable.

Education through theatre is not accomplished only through school programmes. Education also implies the information of people, while trying to make the receivers more responsible.

One of the most significant playwrights, who understood the importance of the role that theatre plays within the social shift and the motivation of the people to get involved in solving the problems and deficiencies of the contemporary world, is the Brazilian author and politician Augusto Boal. He developed new forms of theatre, such as Invisible Theatre, Forum Theatre, Statue Theatre, Newspaper Theatre, Legislative Theatre and Theatre of the Oppressed – all of these are forms of active theatre, which involve spectators and prompt them toward civic actions. It is thus pointed out to the individuals of a community that they are able to bring change if they get involved and also that creating a better world depends on them.

Art and education through art have an essential contribution to the process of individual evolution in the context of social development. Nowadays, theatre is having more and more social overtones – even in the conventional presentation of a show one can sense the need of either the director or the playwright of rebuilding the civic conscience. Theatre plays whose subjects are taken from the immediate reality rely less on the spectacular, on the imaginative and more on the veracity and the force of impact that their truth holds.

Theatre, through its artists and the projects they undertake is not used exclusively for the education of young – and not so young – people, but also for the reeducation and rehabilitation of those who have lost their personal rights as consequence of breaking the law. Thus appeared the project “EXIT” which aims at fighting the stereotypical opinions about convicts in the Romanian society.

The social action and the theatre meet in contemporaneity. The dramaturgy and the spectatology now become tools for changing the society and shifting the mentalities, a path for individual transformation and also an active and efficient way of educating the young generation.

„Fii social! Fii implicat! Schimbă!
Fii activ!” – toate acestea sunt impe-

native ale vieții și lumii moderne.
Artistul anilor 2000 a coborât din tur-

nul de fildeș al creației și se implică activ, cu toată pasiunea sufletului său creator, în îndreptarea tarelor societății contemporane. Teatrul a renunțat azi la exclusivități, tocmai pentru a putea transmite mesajul creatorilor săi, unui public cât mai numeros – se joacă oriunde, oricând și orice transmite un mesaj imperios în special tinerilor, deoarece ei sunt cei care simt nevoia de a schimba moștenirea lăsată de generațiile trecute și de a participa la construirea unei lumi mai bune (iar dacă folosirea termenului „bun” este prea categorică, a se citi „mai pe înțelesul și fondul lor sufletesc”).

Creatorii și cei cărora li se adresează creațiile timpurilor prezente nu se mai regăsesc în texte vechi și situații imaginate, ei își doresc pe scenă realitatea (sau în realitate „scena”), un adevăr palpabil pe care să îl înțeleagă și în care să se regăsească fără eforturi. Autorii de spectacole nu încearcă să reinventeze teatrul, nu vor să creeze capodopere, ci doresc doar să aibă o atitudine civică. Scopul lor este unul mult mai mareț, decât acela de a schimba spectacolul dramatic și percepția asupra teatrului, ei vor să schimbe lumea – „în aceste spectacole nu este vorba despre o transcendere estetică a limitelor convenției teatrale, ci de o modalitate tranșantă de exprimare a unei atitudini etice, o atitudine declarată față de lumea în care trăim *noi, acum, aici*. Până aici merge reinventarea funcției teatrului”¹.

Noile piese scrise și reprezentate au adus inovații nu numai în regie, în alegerea spațiului de joc, în arta eclezajului, ci și în arta actorului, deoarece s-a renunțat la obligația de inter-

pretare a rolurilor exclusiv de către actori, iar când totuși aceștia sunt folosiți, sunt aproape desființate personajele – multe piese sunt scrise special pentru anumiți actori, cu elemente din biografia personală, fiind păstrate numele, datele fizice și chiar anumite amintiri individuale din viața actorilor. Prin urmare, actorii nu mai interpretează, nu mai „joacă”, ci doar se prezintă pe ei cu propriile sentimente, gânduri, întâmplări. Actorul nu trebuie să mai sondeze personalități și individualități străine, ci trebuie să coboare în propriul suflet, făcând o analiză a forului interior individual. Și aici este punctul de întâlnire a teatrului cu educația – tinerii trebuie să se confrunte cu propriul „eu”, să se cunoască pe ei înșiși, pentru ca mai târziu să poată înfrunta lumea, viața, să aibă capacitatea de a lua deciziile potrivite pentru fiecare dintre ei.

Educația prin teatru este implementată de multă vreme în țările occidentale, în Anglia teatrul fiind chiar inclus în programa școlară obligatorie, scopul fiind tocmai această descoperire a sinelui interior, precum și dezvoltarea capacității de observare/analizare a lumii și societății. Pentru că teatrul este în primul rând o artă a dialogului, el dezvoltă abilitățile de comunicare interumană, dar și atenția față de partener, astfel că tinerii vor deprinde știința dialogului, a colaborării cu oamenii din jur, vor învăța să fie sociabili.

Dar educația prin teatru nu se efectuează numai în cadrul programelor școlare. Educația presupune și informarea, în încercarea de responsabilizare a receptorilor.

Unul dintre cei mai de însemnătate dramaturgi, care au înțeles rolul important al teatrului în schimbarea socială, în motivarea oamenilor de a

¹ Popovici, Iulia, 2008, *Un teatru la marginea drumului*, Edit. Cartea Românească, București.

se implica în rezolvarea problemelor și neajunsurile lumii contemporane, este Augusto Boal, scriitor și om politic brazilian.

O formă de teatru cu un mare impact social este „teatrul invizibil” – se alege un subiect controversat (de exemplu discriminarea de orice tip, violența, etc.) și se construiește o mică piesă, care are la bază un text scris, modificat în funcție de circumstanțe, pentru a se adapta intervențiilor spectatorilor. Când spectacolul va fi gata, va fi jucat într-un loc public, în comunitate, pentru spectatori/participanți care nu știu că iau parte la un spectacol. Prin urmare, „spectatorul” involuntar se confruntă și își conștientizează propria implicare, putere de intervenție, sau dimpotrivă, indiferența umană și socială.

În teatrul invizibil spectatorul se transformă în protagonist al acțiunii fără să fie conștient de asta – este personaj în realitatea pe care o vede, dar Augusto Boal consideră că „este indispensabil să se meargă mai departe, să se procedeze de așa manieră ca spectatorul să participe la o acțiune dramatică, dar în deplină cunoștință de cauză”². Răspândită din ce în ce mai mult în lume, această formă de teatru este folosită atât de artiști, cât și de ONG-uri sau alte instituții ce doresc să-și promoveze mesajele de schimbare socială. Într-o primă parte a teatrului forum, se prezintă spectacolul ca și cum ar fi unul convențional, în care protagonistul propune soluții pentru rezolvarea conflictului, soluții care trebuie să conțină cel puțin o eroare politică sau socială, ce vor fi analizate ulterior în „forum”. În cea de a doua parte spectatorul va

înlocui Protagonistul, propunând o nouă soluție pentru rezolvarea situației înfățișate, în așa fel încât, „mediul este: Spectator – care încercă să găsească o soluție nouă, care încearcă să schimbe lumea – contra Actorii – care încearcă să-l reprime, care încearcă să-l oblige să accepte lumea așa cum este”³. Astfel se demonstrează spectatorilor implicați că pot lua atitudine, că pot schimba ceva dacă acționează.

Una dintre asociațiile care au un cuvânt important de spus în implicarea socială este A.R.T Fusion, care a luat naștere în 2005 și ale cărei coordonate sunt: Atitudine, Realitate, Tineri. Scopul declarat al asociației constă în „implicarea în soluționarea problemelor sociale ale comunității, folosind metode ale artei participative și metode de educație non-formală prin diverse programe și acțiuni pentru sprijinirea copiilor, studenților, tinerilor, persoanelor în vârstă, familiilor în dificultate sau în dezvoltare, tratând contexte sociale cum ar fi: activismul social, dezvoltarea comunității, educația, responsabilitatea globală și a cetățeniei active”⁴. Asociația a organizat și a militat, prin proiectele sale de teatru-forum, împotriva discriminării pe bază de etnie, religie, HIV/SIDA, sau a opresiunilor datorate diferențelor de generație.

Cu același scop ca în teatrul-forum și plecând de la aceleași principii, Augusto Boal a dezvoltat și teatrul-statuie, teatrul-ziar, teatrul legislativ, teatrul oprimaților – toate acestea fiind forme de teatru activ, care implică spectatorul și îl îndeamnă la acțiuni civice. Se demonstrează astfel indivizilor unei comunități că

² Boal, Augusto, *Jocuri pentru actori și non-actori*, p. 17.

³ Boal, Augusto, op. cit., p. 20.

⁴ www.artfusion.ro.

pot aduce schimbarea, dacă se implică, că depinde de ei să construiască o lume mai bună.

Arta și educația prin artă au o contribuție esențială în procesul evoluției individuale în contextul dezvoltării sociale. În zilele noastre teatrul devin din ce în ce mai mult unul cu implicații sociale – chiar și în reprezentarea convențională a unui spectacol se simte nevoia artistului regizor sau dramaturg de reclădire a conștiinței civice. Piesele a căror subiecte sunt preluate din realitatea imediată mizează mai puțin pe spectaculos, pe imaginativ și mai mult pe veridicitate și pe forța de impact a adevărului pe care îl conțin.

În 2009 regizorul Claudiu Goga a montat pe scena Teatrului Național din Iași spectacolul *Made in Est*, de Constantin Cheianu, în care este abordată problema corupției în Republica Moldova, dar, prin extensie, și în România, această problemă devenind, din păcate, marca României în aceste timpuri ale secolului al XXI-lea. *Made in Est* este o combinație de teatru, muzică hip-hop și realitate zilnică, un spectacol care ilustrează în cel mai direct și realist mod, imaginea societății contemporane. Spectacolul se înscrie în direcția educării prin teatru, deoarece este o pledoarie pentru acțiune socială, este un semnal de alarmă.

Un alt spectacol ieșean care se încadrează direcției comunitare pe care a luat-o teatrul contemporan este *România! Te pup*. De Bogdan Georgescu, regia semnată David Schwartz (ambii absolvenți ai UNATC-ului, secția regie teatru), ce a avut premiera la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” în aprilie 2009. Piesa abordează teme actuale, predominante în dramaturgia zilelor noastre: de-

gradarea continuă a calității vieții în România, care conduce inevitabil la dorința de emigrare, relațiile tensionate dintre oameni, lipsa unei comunicări minime între cetățeni și funcționarii statului, nesiguranța zilei de mâine.

Spectacolul ieșean face parte din „Tanga Project”, proiect al cărui inițiator este dramaturgul – Bogdan Georgescu, iar membri fondatori – Miruna Dinu, Vera Ion, Ioana Păun, precum și regizorul David Schwartz. TangaProject este un atelier de teatru independent creat pentru dezvoltarea și exploatarea noilor tipuri de teatralitate și dramaturgie, care își propune experimentarea mijloacelor de expresie teatrală și introducerea conceptului de „teatru comunitar”, prin ateliere și workshopuri, educație, lucru în echipă, responsabilizare socială – toate acestea reprezentând conceptul, proaspăt introdus pe meleaguri românești, de ActivArt (Artă Implicată). Menționăm aici și alte două proiecte de artă comunitară în care s-a implicat tânărul regizor David Schwartz: „Vârsta a patra”, desfășurat la căminul de bătrâni Moses Rosen din București, obiectivul major al proiectului fiind schimbarea receptării asupra bătrâneții în societate și „TrenSformers” – un proiect de investigație și intervenție artistică, desfășurat în trenuri și în gări, care își propune să descopere activ diferențele regionale și să provoace mecanismele percepției sociale.

Spectacolul *Tv for dummies*. Un spectacol pentru 100 de telecomenzi, în regia Ioanei Păun, pe un text de Mona Bozdog și Mihaela Michailov, ce a avut premiera anul acesta la Teatrul Național din Iași, sala Uzina cu Teatru, tratează de asemenea o problemă fierbinte a actualității, în-

cercând să arate spectatorilor, și prin aceasta să tragă un semnal de alarmă, cât de periculoasă este manipularea practică de televiziune. În secolul vitezei, televiziunea pune stăpânire pe realitate, deformând-o cu orice preț pentru atingerea ratingului. Textul și spectacolul rezultat, care este unul interactiv, și-au propus să cerceteze modul în care o poveste – dispariția unui copil de 8 ani – se alterează când intervine televiziunea: „Spectacolul cercetează dinamica între public și televiziune – cine afectează pe cine? Cine conduce? Cine manipulează? Ce e mai important: informația sau impactul?”⁵

Acțiunea tuturor acestor tineri este un exemplu foarte elocvent al dorinței sau nevoii artiștilor contemporani de a schimba ceva, de a avea un cuvânt de spus, de a se implica în educarea, în primul rând, a tinerilor, dar și a mentalității întregii societăți.

Teatrul, prin artiștii săi și prin proiectele inițiate de aceștia nu este folosit exclusiv pentru educarea tinerilor și mai puțin tinerilor, ci și pentru reeducarea/reabilitarea celor care și-au pierdut drepturile personale în urma unor acte condamnate de lege. În consecință, asociația A.R.T Fusion, în colaborare cu Administrația Națională a Penitenciarelor și-a propus să combată stereotipurile uzuale despre deținuți existente în societatea românească, scopul acestui proiect fiind „pozitivarea mentalității românești asupra tinerilor deținuți pentru a ușura procesul de reintegrare socială a acestora după terminarea perioadei de detenție”⁶. Astfel a luat naștere proiectul „EXIT”, care a implicat 109 deținuți din marile orașe ale țării, în

perioada 25-26 noiembrie, având loc la Teatrul Nottara din București și Festivalul de Teatru al Deținuților.

De un spectacol aparținând acestui proiect a avut parte și Iașul în luna octombrie, când la Ateneul Tătărași s-a jucat în interpretarea deținuților-actori piesa *Tom și Jerry*, o adaptare a piesei scrisă de Rock Cleveland și în regia tânărului absolvent Florin Caracala. Regizorul a declarat presei ieșene că „Intenția nu a fost de a realiza un spectacol artistic, ci de a reuși să conturăm un echilibru psihologic în rândul deținuților, motiv pentru care alegerea unei comedii negre a reprezentat un punct de maxim interes”, adăugând în continuare, „Mi-a plăcut să lucrez cu ei, sunt implicați, au pus mult suflet în acest spectacol, deși au fapte grave. Sper ca societatea să înțeleagă că un deținut își ispășește pedeapsa în perioada în care este încarcerat și nu trebuie să o ispășească și în afara penitenciarului”⁷.

Acțiunea socială și teatrul și-au dat întâlnire în contemporaneitate. Dramaturgia și spectacologia devin unelte în schimbarea societății și a mentalităților, o direcție pentru transformarea individuală, dar și un mod activ, eficient de educare a tinerilor, propunându-și parcă „să îi atragă spre teatru pe aceia care nu i-au călcat niciodată pragul”⁸, pentru a le arăta cum se pot implica, cum pot aduce schimbarea. Un teatru ce debordează de „premiere absolute”, un teatru nou, cu idei transmise cu cât mai

⁵ www.teatrulnationaliasi.ro.

⁶ www.artfusion.ro.

⁷ Gina Popa, 25-10-2011, *O nouă producție teatrală a Penitenciarului de Maximă Securitate Iași, „Tom & Jerry”*, www.evenimentul.ro.

⁸ Magdalena Boiangiu, 2002, *Lor le pasă*, www.romlit.ro.

transparent, cu atât mai bine, un teatru lipsit de subtilități, implicat social, care urlă după schimbare în toate formele sale, un teatru cu texte și spectacole care duc direct la țintă fără ocolișuri și cu siguranță un teatru la modă, un teatru care umple sălile de spectacol, un teatru ce se bucură fără dubii de succes, un teatru care a dat dovadă de mai multă creativitate decât se aștepta, a cărui adevărată valoare nu o va confirma decât timpul.

Trăim într-o societate în care ne identificăm din ce în ce mai mult cu produsele pe care le consumăm, într-o lume în care visele, dorințele și idealurile sunt impuse de televizor, de filme și reclame strălucitoare. Efectul sigur al acestui consumerism impus de Occident prin globalizare, este dezumanizarea individului, acutizarea ignoranței față de semenii săi din lumea înconjurătoare. Intoxicată de televiziune și internet, societatea modernă se confruntă cu o criză mult mai acută decât cea economică, și anume una a sensurilor vieții. Nu mai

există cultură tradițională, iar cea umanistă este eliminată din ce în ce mai mult de tehnică. Omul modern, dezvoltat exclusiv economic, trăiește numai pentru producție și consum, străin de cultură, lipsit de sens, conștiință și religie. Aceasta este lumea care în care s-au format tinerii artiști, tineri ce au folosit arta pentru a se putea exprima și pentru a schimba lumea în care trăiesc.

Prin urmare, aceasta este direcția noului teatru – una socială, educațională și pe alocuri revoltată. Teatrul devine fresca unor timpuri dominate de schimbare și de deruta provocată de aceasta, devine vocea unei generații și, deși s-au împlinit 10 ani de la stârnirea noului val, glasul tinerii generații de artiști/formatori se aude din ce în ce mai puternic. Trăind în permanență sub presiunea prezentului tinerii găsesc în teatru singurul mod în care se pot exprima liber, în care se pot refugia în încercarea de a se redescoperi și de a-i ajuta pe ceilalți să se redescopere în ritmul deviant al vieții și societății.

Referințe bibliografice

1. Boal, A. *Jocuri pentru actori și non-actori*, exemplar dactilografiat.
2. Popovici, Iu. *Un teatru la marginea drumului*, București, Editura Cartea Românească, 2008.
3. www.artfusion.ro.
4. www.evenimentul.ro.
5. www.romlit.ro.
6. www.teatrulnationaliasi.ro.